

שאלות קורונה

לבישת מסכה וכפפות בשבת במקום שאין ערוב

הפוסקים דנים כהיום שלפי הוראות משרד הבריאות כשיוצאים מן הבית חייבין ללבוש מסכה וכפפות, והשאלה נשאלת האם מותר לצאת בשבת לבוש במסכה וכפפות במקום שאין עירוב.

כפפות בשבת

והנה כתב השו"ע (שא, לז) מותר לצאת בשבת בבתי ידים הנקראים גואנטי"ש. ויש מי שמחמיר להצריך שיתפרם מע"ש בבתי ידים של מלבושיו או שיקשרם בהם בקשר של קיימא יפה, וראוי לחוש לדבריו. וכתב המשנ"ב (ס"ק קמ"א) ועכשיו נהגו להקל, ואפשר משום כיון שלהרבה פוסקים אין לנו רשות הרבים דאורייתא בזמן הזה ולא שייך לגזור בזה. וסיים המשנ"ב דמשמע מדברי האחרונים דאף שאין למחות ביד המקילין, מ"מ ראוי לבעל נפש להחמיר על עצמו.

והיות ומעיקר הדין אין לחוש (היכא דליכא רה"ר דאורייתא, אבל בנוי יורק שלפי דעתה בעל האגר"מ נחשב לרה"ר מה"ת, ומה"ט אין לעשות עירוב שם, אז יש לדון האם שייך היתר הנ"ל), אע"ג שכתב המשנ"ב שבעל נפש יחמיר י"ל שבמצב שלנו שיש חשש פיקו"נ, אע"ג שיש לו האפשרות לא לצאת, אולי יש להקל.

וכ"כ הגר"א וייס שליט"א שכיון שאין כאן אלא חומרא לבעלי נפש, כל שיש אף חשש רחוק של סכנה יש להקל בזה אף לכתחלה. עוד כתב טעם להקל, שהרי כתבו הפוסקים דכל החשש שמא יסירם ברשות הרבים משום פרעוש שעוקץ את בשרו שצריך להסירו ויצטרך להוריד את הכפפה כדי להסיר את הפרעוש. וחשש זה לא שייך בכפפות אלה המתלבשות על ידיו באופן הדוק ביותר ואפשר לעשות אף את המלאכות הדקות ביותר עם כפפות הללו, ולא מסתבר לחשוש שיורידם ברשות הרבים.

האם מסכה נחשב למלבוש

ורב אחד הפיץ פסק וז"ל יציאה בשבת עם מסכה וכפפות, מצינו בגמ' ובפוסקים כמה אופנים שמותר לצאת בהם בשבת עם דברים שאינם הלבוש הבסיסי של אדם, אך מ"מ נחשבים הם ללבושו כיון שמטרת לבישתם היא להגן על האדם, וכגון דברים שבאים להגן על האדם מצער הגוף, ומטעם זה גם לבישת מסכה בזמננו מוגדרת כמלבוש, כיון שמטרת לבישתה כפולה, הן לשמור על האדם שלא ידבק מחולי הקורונה, והן שלא ידביק אחרים, ובכלל זה לבישת כפפות שמטרתם להגן על האדם. ולכן מותר לצאת עם מסכה וכפפות גם במקום שאין בו עירוב שמתוקן כדין. ויש להקפיד בכל משך הליכתו לא להסיר את הכפפות מידי ושהמסכה תכסה את פיו.

האם להגן הוי משא

אבל אין זה כ"כ פשוט וראיתי שדן בזה הגר"א וייס שליט"א, דהנה איתא בשו"ע (שא, כב) יוצאים במוך וספוג שעל המכה לפי שהם מרפאים הילכך הוי כמו תכשיט, וכן בקליפת שום ובצל או באספלנית ומלוגמא ורטייה שעליה, ואם נפלו מעליה לא יחזירנה, וכ"ש שלא יתנם בתחלה, אבל אסור לכרוך חוט או משיחה על המכה לצאת בו, דכיון שאינם מרפאים הוו משוי, אבל באגוד שכורך על הרטייה שלא תפול מעליו, יכול לילך בו וקושרו ומתירו. מבואר דרק במה שמרפא אמרו שאינו

משא ולא במה שאינו אלא מגין. ועי' במשנ"ב (ס"ק ע"ז) שהביא את הגר"א שמקיל אף במה שעשוי להגן, ומציין למה שכתב לקמן (סעיף כ"ח), וז"ל השו"ע שם, מי שיש לו מכה בפיסת רגלו וקושר עליה מטבע להגין שלא ינגף ברגלו, וגם הוא מרפא, מותר לצאת בו, משמע דרק בדבר שהוא מרפא מותר. וכתב המשנ"ב (ס"ק קח) דמשמע מזה דבדבר שאינו מרפא אלא שעושה כדי שלא ינגף ברגלו אסור, ואזיל לשיטתו בסכ"ב, אבל בא"ר הביא בשם כמה פוסקים דאפילו אם אינו מרפא אלא שעושה כדי להגין מצער ג"כ מותר לצאת בו, וכ"כ בתו"ש בשם מהרש"ק. ומציין למש"כ לעיל (בסעיף כ"ב) בשם הגר"א דדעת הרמב"ם הוא ג"כ הכי, וע"כ אם חתך אצבעו בשבת וכורך חתיכת בגד עליה **שלא ישרט בבגדיו מותר לצאת בו**, מיהו יותר טוב שיכרוך על המקום הזה באיזה סמרטוט דבזה מצדד הפמ"ג דלכו"ע שרי לצאת בו דלא חשיב ובטיל לגבי המכה. (ומן הסתם גם "פלסטר" דינו כסמרטוט שמיועד לזה ובטל להפצע). ומסיים המשנ"ב מיהו בכל גווני צריך לרחוץ מקודם הדם שבאצבעו כדי שלא יצטבע עי"ז.

עוד כתב הגר"א ווייס שליט"א דמסכה עדיף מכל הדוגמאות הנ"ל, דהמסכה מתלבשת על הגוף כעין מלבוש ואינו דומה לרטיה ותחבושת וכיס של זב, דכל הני אינם דרך מלבוש ובהם נחלקו, משא"כ מסכה שלובשים על הפנים, דהרי במקומות הקרים לובשים מסכות פנים כדי להקל מפני הקור והוי יותר דרך מלבוש.

חשש הורדת המסכה

אלא דיש לדון האם יש כאן חשש שיוריד המסכה. וכתב הרב הנ"ל וכתב רב הנ"ל וז"ל יש לעיין האם גם במסכה וכפפות נימא כן, או דילמא לא גזרינן בכה"ג שמטרת לבישתו היא מחשש סכנה ואינו רוצה להסיר את הכפפות שמא יגע במשטח מזוהם וכדומה. ועוד שהרגילות אצל בני אדם שאינם מסירים את המסכה לגמרי מעל הפנים אלא מנמיכים ומשנים את מקומה, ובכה"ג הוי שלא כדרך הוצאה ואיסורו מדרבנן, ולא גזרינן בזה דילמא אתי לאתויי. ויש להוסיף שכיון שבדרך כלל אין מצוי אצלנו רה"ר דאורייתא אלא כרמלית, ובפרט במקומות שיש בהם עירוב אלא שמחמירים שלא לטלטל, בכה"ג יש להקל.

ועל דרך זה כתב הגר"א ווייס שליט"א שאין לחשוש שמא יסיר את המסכה כדי לדבר עם חבירו או להשתעל ולהתעטש, דבדרך העולם, אף אם יעשה כן לא מסירים את המסכה לגמרי אלא מושכים אותו כלפי מטה כדי לגלות את פיו, ואף באופן זה הוא מלבוש ולא משא. וק"ו בנידון דידן שמדובר בחשש סכנה דיש להקל. ובפרט שנוהגין לסמוך על הפוסקים דאין לנו רשות הרבים בזמן הזה.

והדבר היה תמוה לי, ושלחתי להרב הנ"ל "מייל" וז"ל:

שלום הרב,

בקשר למה שכתב הרב להתיר לבישת מסיכות אפילו במקום שאין עירוב משום שאין חשש שיסיר המסיכה, לענ"ד המציאות הוא לא כך, שהרי אנחנו רואים שחצי האנשים ההולכים ברחוב או חוזים המסיכה ביד, והסיבה פשוטה שלבישת המסיכה מאוד לא נח, אז במקום שאין מי שהולך מולו הוא מוריד המסיכה, וכשפוגש אדם חוזר ולובשו (אולי ... במקרה הטוב). ומה שכתב הרב שבדרך כלל רק מורידים חלק, או להוריד מהאף או צד אחד, ולכן לא הוי יותר מכלאחר יד, אבל בדרך כלל אם מורידים מאוזן אחד זה נופל אז מחזיקים בידים, (כמו שבדידי הוי עובדא ליל שבת).

הוא חזר אלי וז"ל ... הכל נכון ואמיתי, אבל לא נגזור גזרות חדשות ... וכל מה שכתב לא נצרכה אלא להעדפה ...

חזרתי וכתבתי האם זה נחשב "גזירה חדשה"? האם הראשונים שדנו על לבישת כפפות (שלא מוזכר בגמ') גזרו גזירה חדשה? אלא כבר גזרו חז"ל על טבעת וכו', [או"ח שא, ז] ואשה לא תצא בתכשיטים שדרכה לשלפם (פי' להסירם מעליה) ולהראותם]. ואין זה אלא אופנים חדשים של גזירה הקיימת.

ויש מקומות אין ספור שדנו הפוסקים לאסור דברים משום חשש שהורדה וטלטול, כבר הבאנו לעיל לגבי תחבושת על מכה.

עי' בשו"ע (שם סעיף מא) וז"ל לצאת בשבת בכובע שבראשו העשוי להגין מפני החמה, יש מי שאוסר משום דחיישינן שיגביהנו הרוח מראשו ואתי לאתויי ד"א ברשות הרבים אא"כ הוא מהודק בראשו או שהוא עמוק שראשו נכנס לתוכו ואין הרוח יכול להפרידו מראשו או שהוא קשור ברצועה תחת גרונו, דבהכי ליכא למיחש למידי, וכהנה וכהנה. אז אם יש עירוב בוודאי יש להקל, אולי אפילו למי שבדרך כלל מקפיד לא לטלטל בעירוב, אבל במקום שאין עירוב אני לא רואה בזה שום היתר.

והגר"א ווייס שליט"א מסיים וז"ל אדמנם באמת יש לבחון אם אכן יש צורך בלבישת כפפות ומסכות כאשר מתהלך אדם ברשות הרבים, דהלא בקל יוכל לתחוב את ידיו בכיסיו ולשים מחסום לפיו בהתהלכו מנחת אשר – בתקופת הקורונה כו ברה"ר, ולא לדבר עם הבריות, וא"כ עדיף טפי שיהיו לו מבעוד יום מסכה וכפפות במקום שהולך לשם.

"מנין מרפסת"

דנו הפוסקים האם אפשר לצרף אנשים במרפסות שונים שיהיה להם דין "ציבור" בנוגע לתפילה בציבור, לאמרית קדיש וקדושה, קריאת התורה, ברכת כהנים ועוד.

והנה איתא בשו"ע (או"ח נה, יד) מי שעומד אחורי בהכ"נ וביניהם חלון, אפילו גבוה כמה קומות, אפילו אינו רחב ארבע, ומראה להם פניו משם, מצטרף עמהם לעשרה. מקור ההלכה הוא בשו"ת הרשב"א (ח"א צו), והרשב"א למד הלכה זו מדין זימון בברכה"מ דאם רואים זה את זה מצטרפין, והוא הדין לגבי צירוף למנין עשרה בתפילה.

אמנם כתב הביה"ל (סעי' יג) שלכתחלה יותר טוב להחמיר בזה שיכנסו לפנים, דקולא זו דמהני רואין אלו את אלו לענין צירוף כמו לענין ברהמ"ז (לקמן סימן קצ"ה) נובע מתשובת הרשב"א והוא לא כתב שם זה רק בדרך אפשר.

וכ"כ החיד"א במחזיק ברכה שכיון שהרשב"א כתב בדרך אפשר לא שבקינן לפשיטותיה דהרשב"ש מפני ספיקו של הרשב"א.

ועי' בשו"ת הרשב"א שנשאל כאשר החזן עומד בתיבה שהיא רשות בפני עצמה אם הוא מצטרף לציבור לומר דברים שבקדושה, וכתב דכיון שהתיבה משמש את בית הכנסת בטלה היא לביהכ"נ. שוב כתב הרשב"א שאפשר לומר שכל שרואין אלו את אלו כאילו הן בבית אחד דמי ומצטרפין, ודומיא דזימון של ברכת המזון.

עוד כתב המשנ"ב (ס"ק נ"ז) וז"ל כתב הפמ"ג דההיא דסעיף י"ז וי"ח וי"ט מיירי בשאינן רואין זה את זה דברואין זה את זה אפילו בשני בתים ממש מצטרפין דומיא דזימון לקמן בסי' קצ"ה ויש

מחמירין אפילו ברואין ובמקום הדחק אפשר שיש להקל.

ועי' בערה"ש (נה, כ) דלא מהני רואין אלא במי שעומד מאחורי בית הכנסת בחצר או ברחוב, אבל לא כשעומד בחדר בפני עצמו עם מחיצות גמורות, ומשו"כ כתב דהעומד בעזרת נשים אינו מצטרף עם אלה שעומדים בבית הכנסת אף כשמראה להם פניו.

וראיתי שהגר"א וויס שליט"א טען עליו שהרי הלכה זו מקורה מדיני זימון, ובהלכות זימון כתוב להדיא בשו"ע (קצה, א) דאפילו בשני בתים מצטרפים אם רואים זה את זה, ותימה על הערה"ש.

ולמעשה רוב הפוסקים מקילים שיכולים להצטרף עכ"פ היכא שרואים אלו את אלו, ובפרט בשעת הדחק כזה שאנחנו נמצאים בו.

היכא שאין כולם רואים אלו את אלו

אלא שעדיין יש לדון דאולי רק היכא שיש שני חברות ומקצתן רואים אלו את אלו, אבל היכא שהמנין מתפרץ על כמה מרפסות, שאע"פ שראובן רואה את שמעון, ושמעון את לוי, ולוי את יששכר וכו', אולי אינם מצטרפים.

וראיתי שמביאים ראיה שלא מהני הצירוף כה"ג, מההיא דנפסק בשו"ע (נה, טו) וז"ל אם מקצתן בפנים ומקצתן בחוץ, ושליח צבור תוך הפתח, הוא מצרפן. וכתב המשנ"ב (ס"ק נד) כיון שהוא שליח ציבור, כל אחד נותן דעתו עליו והוא מחברן יחד. וכ"ש אם תשעה מבפנים והוא תוך הפתח דהוא מצטרף להם. **ובאדם אחר שאינו ש"ץ אפילו הוא לבדו על מפתן הבית אינו מצטרף עמהם, כדלעיל בסי"ג, וכל זה דוקא בשאינן רואין אלו לאלו אבל אם מקצתן רואין אלו את אלו בכל גווני מצטרפי להדדי.**

ואם איתא, הרי מי שעומד בפתח הבית רואה אלו שבנים ואלה שבחוץ, ובכל זאת רק אם הוא חזן מצרף אותם, משום שעניני כולם עליו, ובלא"ה לא.

היכא שכולם רואים את החזן

אבל לפי"ז היכא שיש מקום "מרכזי" והחזן נמצא שם, וכולם רואים החזן אז שפיר יכולים להצטרף. וכך מנהג הנפוץ שבכה"ג מקילים לא רק לענין קדיש וקדושה, שאין חשש לכתלה, אלא גם לומר חזרת הש"ץ, ולקרא בתורה.

בשני צדדי הכביש או שביל

אמנם היכא שיש כביש מפסיק בין מרפסת למרפסת, או במי שעומד בצד השני של הכביש כתבו הפוסקים שאז א"א לצרפם. דהנה כתב המחבר (קצה, א) די"א דאם דרך הרבים מפסקת בין שני הבתים אינן מצטרפים.

וכתב הט"ז (ס"ק ב) דלאו דוקא דרך הרבים אלא הוא הדין בשביל של יחיד, דהלא מקור הלכה זו במס' פאה (פ"ב מ"א) ואלו מפסיקין לפאה הנחל, השלולית, דרך היחיד ודרך הרבים, שביל הרבים ושביל היחיד הקבוע בימות החמה ובימות הגשמים וכו'.

אבל כתבו הפוסקים די"ל ששביל המוביל מהרחוב להבית לא נחשב הפסק, שאינו אלא משמש את דיירי הבית, ואינו דומה אף לשביל יחיד. אלא דעדיין יש לדון

עניית דבר שבקדושה

והנה לענין לענות לקדיש קדושה וברכו אין נ"מ אם יש רחוב או שביל המפסיק, שאפילו אם אינם מצטרפים, אם עכ"פ במקומו יש מנין יכולים הנמצאים בצד השני של הרחוב לענות. והכי איתא בשו"ע (נה, כ) היו עשרה במקום א' ואומרים קדיש וקדושה, אפילו מי שאינו עמהם יכול לענות. וי"א שצריך שלא יהא מפסיק טינוף או עבודת כוכבים.

וכתב המשנ"ב (ס"ק ס - סב) שאפילו הוא בבית אחר רחוק לגמרי, כיון שעשרה הם במקום אחד שכינה שרויה ביניהם, ואז אפילו מחיצה של ברזל אינה מפסקת בין כל מי שרוצה לצרף עצמו עם אביו שבשמים השוכן בתוך אלו העשרה. עוד כתב שיכול לענות אמן ואיש"ר וקדושה וברכו. **וכן יכול להוציאו ידי חובתו בתפלה אם אינו בקי**, וזה חידוש, עי"ש שמקורו בתוס' (סוטה לט, א) ואכמ"ל.

מנין בשידור חי

עוד כתב שלענין אם מפסיק טינוף או ע"ז שכתב השו"ע בלשון "וי"א", משמע דדין זה לא פסיקא ליה, וכן משמע מהרמ"א (עט, א) דלא ס"ל כן, וכמש"כ המ"א שם, ועיין בח"א שכתב דנ"ל דאיש"ר וקדושה יענה דהוי רק פסוקים, אבל ברכו לא יענה.

ויהיה נ"מ האם יכול לענות ברכו במנין ב"שידור חי", שיתכן מאוד שיש צואה בינם תחנת הרדיו למקום שהוא נמצא, ולפי המשנ"ב יהיה אסור לו לענות ברכו, וצ"ע לדינא.

תפלה בצבור

אלא די ש להסתפק היכא שאינם יכולים להצטרף למנין האם יוצאים ידי תפלה בציבור, או שאין כאן אלא בזמן שהציבור מתפללים.

ונחלקו בזה המשנ"ב והערה"ש, דהנה איתא בשו"ע (נה, יח) אם קצת העשרה בבהכ"נ וקצתם בעזרה, אינם מצטרפים. וכתב המשנ"ב (ס"ק נח) משום דאין שם פרצה והפתח גופא אפילו אין שם דלת כמחיצה חשובה וה"ל שני בתים. וכתב הח"א לפי"ז כשיש בית ולפנים הימנו חדר והחדר ההוא אינו פרוץ במילואו המתפלל שם **כאלו מתפלל ביחידי**, ורק קדיש וקדושה יכול לענות, כדלקמן בסעיף כ.

אח"כ מביא המשנ"ב שו"ת הרדב"ז (סי' תר"נ) שכתב דזה דוקא לענין צירוף אבל שיהיה כמתפלל עם הצבור אם אין לחדר פתח אחר רק דוקא דרך הבית הגדול חשיב כמתפלל עם הצבור. אבל אם יש פתח אחר, וכ"ש אם נמצא בבית (או מרפסת) אחר פשוט להרדב"ז שאין כאן תפלה בציבור.

המתפלל במקום שאינו רואה המנין

ועי"ש שמביא מש"כ בארחות חיים וז"ל, כתב רבינו האיי מי שעומד אחורי ביהכ"נ וביניהם חלון אפילו גבוה כמה קומות אפילו אינו רחב ד' ומראה להם פניו ומצטרף עמהם לעשרה עכ"ל, ולא הצריך הגאון להראות להם פניו אלא להצטרף עמהם לעשרה, אבל לענין להתחשב כמתפלל עם הצבור בביהכ"נ אפילו שלא יראה להם פנים אלא שיעמוד בחלון או יכניס ראשו בחלון סגי והרי הוא נחשב עם הצבור. משמע שבלא"ה אינו מצטרף לתפלה בציבור.

ולפי"ז מי שמתפלל במרפסת כנ"ל שיש "מנין" משום שיש עשרה שרואים את החזן, אבל הוא עצמו

אינו רואה אותם בשעת תפלתו משום שאינו עומד ממש ליד הגדר של המרפסת אינו יוצא ידי תפלה בציבור. לדעת המשנ"ב.

אמנן שיטת הערה"ש בכמה מקומות (נה סעיף כג ועוד) שאפילו היכא שאינו יכול להצטרף אם הציבור זה אינו אלא היכא שאין עשרה בלעדו, אבל כשיש מנין במקום אחד יכולים העומדים במקומות אחרים לענות אמן וקדיש וקדושה וברכו, ואם מתפללין עמהם נחשבים כמתפללים בציבור.

וראיתי מי שכתב שלפי הערה"ש פשוט שיוצא תפלה בציבור גם בשידור חי. עוד כתב שם שאם הציבור אינם אומרים תחנון אז גם מי שמתפלל "עמהם" בשידור חי פטור מלומר תחנון. ולענ"ד הערה"ש אינו מדבר אלא במי שנמצא בקירבת מקום, אבל בשידור חי אין לו שום שייכות להציבור.

תדע לך שהרי גם הערה"ש מודה שיש מושג של תפלה בציבור, ויש מושג של "בזמן שהציבור מתפללים, וכך מבואר בשו"ע (צ, ט) וז"ל ישתדל אדם להתפלל בביהכ"נ עם הציבור, ואם הוא אנוס שאינו יכול לבוא לביהכ"נ, יכוין להתפלל בשעה שהציבור מתפללים, (והוא הדין בני אדם הדורים בישובים ואין להם מנין, מ"מ יתפללו שחרית וערבית בזמן שהציבור מתפללים, סמ"ג).

וכן מבואר בערוה"ש (צ, יג) וז"ל התפלה היותר מקובלת והמצוה היותר גדולה היא להתפלל בביהכ"נ עם הציבור דכתיב (איוב לו, ה) "הן אל כביר לא ימאס", וזכות הרבים מאד ואין מעיינין כל כך מלמעלה על תפלת צבור כמו על תפלת יחיד. ואם א"א לו לילך לביהכ"נ, אם ביכולת בקל לאסוף מנין בביתו שאין עליו טרחא בזה כל כך, ואין על האנשים טרחא כל כך, יעשה כן ואם בזה יש טורח ומתפלל ביחידות בביתו, מ"מ יהדר להתפלל באותו עת שהציבור מתפללין. וכן בני אדם הדורים בישובים ואין להם מנין נכון שיתפללו בעת שמתפללים הציבור בעיר. א"כ פשוט שמי שמתפלל בשידור חי אין לו אלא צפלה "בזמן שהציבור מתפללים", ולא "תפלה בציבור".

תחנון

יש להסתפק היכא ש"במנין המרכזי" יש ס"ת אבל הוא נמצא במרפסת שלו האם יכול ליפול על פניו באמירת תחנון.

והנה איתא בשו"ע (קלא, ב) נפילת אפים מיושב, ולא מעומד. וכתב הרמ"א י"א דאין נפילת אפים אלא במקום שיש ארון וס"ת בתוכו, אבל בלא זה אומרים תחינה בלא כיסוי פנים, וכן נוהגים. וחצר בהכ"נ הפתוח לביהכ"נ, או בשעה שהציבור מתפללין אז אפילו יחיד בביתו אומר תחינה בנפילת אפים.

מבואר בדברי הרמ"א שיחיד ששומע יכול לומר תחנון בנ"א. א"כ ה"ה בנ"ד.